

שנית שוות-שיניים *Lythrum tribracteatum* - צמח

חודש תמוז תשע"ז

שיר ורד

שנית שוות-שיניים *Lythrum tribracteatum* היא צמח חד-שנתי ממשפחת הכופריים הגדל בבתי גידול לחים בצפון הארץ ומרכזה. הסוג שנית מונה כ-38 מינים חד או רב-שנתיים הגדלים בעיקר באירופה וסביבותיה. מרבית המינים בסוג גדלים בבתי גידול לחים - שלוליות חורף מתייבשות, גדות נחלים ונהרות, שולי מעיינות וכדומה. בארץ גדלים 6 מינים, שניים מהם רב-שנתיים - **שנית גדולה ושנית מתפתלת** וארבעה מהם חד-שנתיים: **שנית קטנת-עלים, שנית שוות-שיניים, שנית רחבת-עלים ושנית הקורנית**. **שנית רחבת-עלים ושנית הקורנית**. **שנית רחבת-עלים ושנית הקורנית** הינם מינים נדירים מאוד הגדלים בארץ באתרים ספורים. יתר המינים הם מינים מצויים עד נפוצים. השם המדעי של הסוג מקורו ביוונית עתיקה מהמילה *lythron* שפירושה דם, והוא מציין את הצבע של פרחי המינים בסוג. בהתאם לכך תורגם שמו העברי לשנית, על פי הצבע האדום הקרוי במקרא שני. תואר שם המין בעברית "שוות-שיניים", מבטא את אחת התכונות המיוחדות מין זה: שני הגביע הפנימיות כמעט שוות באורכן לשיני הגביע החיצוניות.

שנית שוות-שיניים - מראה כללי. העלים והפרחים מפזורים לאורך הגבעול, ראש העלים קהה, הפירות סרגליים, הגבעולים והפירות מאדימים. צילם: שיר ורד ©

שנית שוות-שיניים נובטת בשטחים מוצפים ובעיקר בשלוליות חורף מתייבשות ומצמיחה גבעולים מרובעים וקרחים. הגבעולים שרועים או מזדקרים אלכסונית ונושאים עלים כמעט לכל אורכם, רוב העלים מסורגים אך לעיתים קרובות העלים בבסיס הגבעול נגדיים. העלים סרגליים וראשם קהה. הפרחים מתפתחים לאורך הגבעולים מבסיס הגבעול כלפי מעלה. לגביע 12 שיניים, 6 שיניים חיצוניות ו-6 שיניים פנימיות. אורך השיניים החיצוניות כ-0.5 מ"מ ואורך הפנימיות דומה או מעט קצר יותר. בשלב הניצן שיני הגביע החיצוניות והפנימיות נוטות כלפי פנים וסוגרות את הפרח מלמעלה. בשלב פתיחת הפרח מזדקפות כל שיני הגביע ורק אז ניתן להבחין בהן בין עלי הכותרת; בשלב הפרי השיניים חוזרות וסוגרות על הפרי מלמעלה. לפרח 6 עלי כותרת ורודים ודמויי אזמל, אורכם כ-5 מ"מ. חלקה התחתון של הכותרת צינורי ואילו חלקה העליון פתוח לרווחה. 6 האבקנים ועמוד העלי חבויים בתוך צינור הכותרת וקשה להבחין בהם מבחוץ.

שנית שוות-שיניים. צילום: שיר ורד ©
 מימין - הגבעול מרובע וקרח; משמאל - פרחים, 6 האבקנים חבויים בתוך צינור הכותרת, בפירות המתפתחים שיני הגביע החיצוניות נסגרות פנימה
להגדלה - לחצו על התמונות

בחלק ניכר מהפרטים באוכלוסיה יש הפחתה של מספר אברי הפרח (שיני גביע חיצוניות/פנימיות, עלי כותרת ואבקנים) ל-5 או אפילו ל-4, אך לא באופן אחיד בפרט הצמח. כלומר, יתכן שבחלק מהפרחים בצמח תהיה הפחתה ובחלק אחר לא או שבחלק מהאברים ובייחוד בכותרת תהיה הפחתה אך לא באברים האחרים. הפרי מוארך וסרגלי, סגור ע"י שיני הגביע הפנימיות, שיני הגביע החיצוניות נוטות כלפי מרכז הפרי. הצמח נוטה להאדים במקרה של עקת מים ובעת הבשלת הפרי ואז הגבעולים והפירות מאדימים והעלים נושרים. **שנית שוות-שיניים** פורחת בהתאם למהלך קצב התייבשות הקרקע בבית גידולה הלח וניתן למצוא אותה בפריחה החל מחודש פברואר ועד חודש ספטמבר.

שנית שוות-שיניים. צילום: שיר ורד ©
 מימין - סוף פריחה והבשלת פירות; במרכז - גביע הפרח לאחר הסרת הכותרת, 12 שיני הגביע כמעט שוות באורכן; משמאל - בחלק מהפרחים רואים הפחתה של מספר עלי הכותרת ל-5 או ל-4.
להגדלה - לחצו על התמונות

מכיוון שכל מיני הסוג גדלים בבתי גידול לחים ניתן לעתים קרובות למצוא שניים עד ארבעה מינים של הסוג שנית באותו אתר ולעיתים קשה להבחין ביניהם. להלן מקצת הסימנים שיעזרו להבדיל בין מיני הסוג:

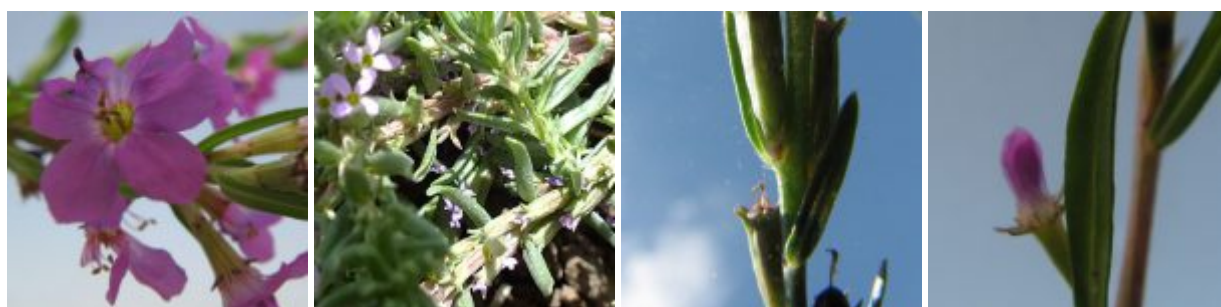
שנית גדולה הינה צמח שעיר, זקוף שגובהו עולה על מטר אחד, פרחיו גדולים (כ-2 ס"מ) וגדל לרוב בגדות של מקווי מים קבועים, בעיקר של מים זורמים.
שנית מתפתלת הינה צמח רב-שנתי הנבדל משאר מיני השנית בארץ בכך שהאבקנים

בולטים מחוץ לצינור הכותרת ומספרם 12. על הגביע ישנה בדרך כלל שורת נקודות חומות בחלקו התחתון. לעיתים רבות העלים התחתונים של הצמח רחבים ונגדיים ודומים לעלי **שנית רחבת-עלים**. **שנית מתפתלת** גדלה הן בבתי גידול של מים זורמים והן בבתי גידול של שלוליות חורף מתייבשות.

שאר מיני השנית גדלים בעיקר בשלוליות חורף מתייבשות אך גם בשולי נחלי אכזב ומעינות. **לשנית רחבת-עלים** יש עלים דמויי ביצה והם נגדיים כמעט לכל אורך הגבעול. מדובר במין נדיר מאוד שנמצא עד כה באתרים בודדים בשרון ובגליל.

שלושת המינים הנותרים דומים מאוד זה לזה, לכולם עלים סרגליים, פרחים קטנים (כחצי ס"מ) וגביעים מוארכים הצמודים לגבעול בשלב הפרי. אז איך מבדילים ביניהם? **לשנית הקורנית** הנדירה יש תמיד רק 8 שיני גביע (4 חיצוניות ו-4 פנימיות), 4 עלי כותרת ו-2 אבקנים בלבד. בשלב הפרי שיני הגביע החיצוניות זקופות וארוכות ובולטות מעל לפרי. מין זה נמצא עד כה באתרים ספורים בגליל ובגולן.

קשה יותר להבדיל בין **שנית שוות-שיניים לשנית קטנת-עלים**, שלשתיהן 12 שיני גביע ו 6 עלי כותרת, אך נציין כמה הבדלים בולטים: העלים של **שנית שוות-שיניים** קהים בראשם ואילו אלו של **שנית קטנת-עלים** מחודדים בראשם. השיניים החיצוניות בגביע של **שנית שוות-שיניים** קצרות מאוד (כחצי מ"מ) ואילו אלו של **שנית קטנת-עלים** באורך כפול וקל לראות את ההבדל בין אורך השיניים הפנימיות לחיצוניות. השיניים החיצוניות של **שנית קטנת-עלים** בדרך כלל נוטות החוצה בשלב הפריחה והפרי ואילו של שנית שוות-שיניים זקופות בפריחה ונוטות פנימה בפרי.

מימין לשמאל לפי הסדר (צילום: שיר ורד ©)
שנית קטנת-עלים. העלים מחודדים, שיני הגביע גדולות ובולטות ונוטות החוצה
שנית קטנת-עלים. השיניים החיצוניות נוטות כלפי חוץ בשלב הפרי
שנית הקורנית. 4 עלי כותרת, 4 שיני גביע חיצוניות ארוכות ובולטות כלפי מעלה, 2 אבקנים חבויים בכותרת הפרח
שנית מתפתלת. חלק מ-12 האבקנים בולטים מחוץ לצינור הכותרת. על הגביע יש שורת נקודות חומות בשליש גובהו
להנדלה - לחצו על התמונות

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: ורד ש 2017 שנית שוות-שיניים *Lythrum tribracteatum* - צמח חודש תמוז

תשע"ז, צמח החודש העברי, כתב-עת "כלנית" מספר 4.

שנית שוות-שיניים *Lythrum tribracteatum* - צמח חודש תמוז תשע"ז